

درگذشت دکتر محسن جعفری مذهب

دکتر عبدالرسول خیراندیش

دکتر جعفری مذهب با دو مجله «کتاب ماه تاریخ و جغرافیا» و «رشد آموزش تاریخ» همکاری قابل توجهی داشت و به ویژه در توسعه فرهنگ و روشمند کردن نقد و بررسی کتاب‌های تاریخی نقش ارزنده از خود نشان داد. به علاوه، در زمینه ایران‌شناسی نیز بسیار فعال بود و با ایجاد سرای ایران‌شناسی و اطلاع‌رسانی کمک بسیاری به ایران‌شناسان داخلی و خارجی نمود. به همه این‌ها اضافه می‌کنم که دکتر جعفری مذهب مغول‌شناس صاحب‌نظر و نکته‌سنجی بود. مقالات بسیار خوبی در این حوزه نوشت و در توسعه منابع مغول‌شناسی برای ایرانیان نقش پررنگی ایفا کرد. درگذشت ایشان را به خانواده، دوستان، همکاران و جامعه کشور تسلیت می‌گویم.

روحش شاد و یادش گرامی باد

روز شانزدهم مهرماه دکتر محسن جعفری مذهب از میان ما رفت. روانش شاد باد! جعفری مذهب از محققان نکته‌سنج و پر تلاشی بود که سراسر عمر خود را با انگیزه و انرژی به کارهای علمی و فرهنگی گذراند. او در چند حوزه به درجه خاصی از دانایی و توانایی رسیده بود.

اول آنکه در زمینه سکه‌شناسی اطلاعات فراوان داشت؛ به همین سبب در تألیف کتاب «تاریخ‌شناسی» در مقطع دبیرستان از او دعوت شد تا بخش سکه‌شناسی را انجام دهد. او سپس در چندین دوره ضمن خدمت این مبحث را برای معلمان تدریس و از این طریق خدمت بزرگی به میراث فرهنگی کشور کرد؛ چرا که این بخش در ترغیب دانش‌آموزان و دبیران به جمع‌آوری سکه‌ها مؤثر واقع شد. همکاری وی با آموزش و پرورش به این امر منحصر نماند و او نظر به فعالیت همسر خود در جمع دبیران تاریخ شهرستان‌های تهران و نیز بخش آموزش و پرورش انجمن ایرانی تاریخ، مشارکت‌ها و همکاری‌های مؤثر دیگری هم داشت.

جعفری مذهب هم پرکشید!

روزی که خبر جراحی مغز جعفری مذهب را در بیمارستان کسری شنیدم شوکه شدم. صبر کردم چند روزی بگذرد سپس به دیدارش رفتم. ظاهراً رو به بهبود بود، اگرچه دکتر خیراندیش قبلاً به من گفته بود که پزشکان آمیدی به بهبودی کامل وی ندارند ولی این را به خودش نگفته‌اند. همسرش، خانم هدایتی پروانه‌وار دور او می‌چرخید و خود را وقف او کرده بود. کی فکر می‌کرد آن دیدار، آخرین دیدار باشد! از آن پس هر از گاهی به‌صورت پیامکی جویای احوالش بودم، اما از نوع پاسخ‌هایش پیدا بود که رو به راه نیست تا دیروز (شانزدهم مهرماه) که خبر درگذشت او همگان را در اندوه و حسرت فرو برد. روانش شادباد.

دکتر جعفری مذهب ساده و بی‌تکلف بود. ذهن پویا داشت. امکان نداشت با وی ملاقاتی نکنید و او از چند طرح و برنامه و پیشنهاد علمی سخن نگوید. کارشناس مسلم سکه‌شناسی و تاریخ مغول بود. در این اواخر در باب روابط ایران و لهستان تکاپوهای خوبی کرد. همواره دانش وسیعش مرا به شگفتی وادی داشت و تحسین رفت و با رفتنش دل ما را سوزاند.

گذاشتیم و او درس را آن گونه که می‌خواستیم نوشت. در اجرای دوره‌های ضمن خدمت نیز حضور یافت و نه تنها همواره در امور مربوط به کتاب تاریخ‌شناسی در دسترس بود بلکه هر جا که به کمک دیگری هم نیاز داشتیم دریغ نمی‌کرد. از جمله به درخواست من طی این سال‌ها چند مطلب نوشت که در رشد آموزش تاریخ منتشر شد. شادروان جعفری مذهب دوره لیسانس را در تهران و دوره فوق لیسانس را در مشهد گذرانده بود و دوره دکتری را هم در دانشگاه شهید بهشتی گذراند؛ گرچه پیش از ورود به دوره دکتری از نظر من، یک استاد برجسته بود.

در این اواخر کمتر توفیق دیدارش نصیب می‌شد و هر یک از ما به‌نوعی به زندگی خود مشغول بودیم. فقط هر از گاهی در همایش یا به بهانه‌ای فرصت دیدار پیش می‌آمد و من هر بار می‌دیدم که او بیش از سنش می‌نماید؛ البته هرگز این نکته را به زبان نیاوردم. چهار یا پنج سال پیش از او برای یک گفت‌وگو دعوت به عمل آوردم که به راحتی و سادگی پذیرفت. حاصل گفت‌وگو در شماره ۵۳ منتشر شد که آینه گوشه‌هایی از زندگی و دیدگاه‌های اوست.

حوالی سال‌های ۷۱ - ۱۳۷۰ بود. دکتر عبدالرسول خیراندیش از تهران به دانشگاه شیراز انتقال یافت و مسئولیت گروه تاریخ دفتر برنامه‌ریزی تألیف بر دوش من قرار گرفت. در آن ایام سخت درگیر تألیف کتاب‌های نظام جدید متوسطه بودیم؛ نظامی که با شتاب و فشار اجرا شد و ... وقتی نوبت به کتاب تاریخ دوره پیش‌دانشگاهی رسید، نسبت به کتاب‌های قبل فرصت بیشتری برای تفکر و برنامه‌ریزی و در نهایت تألیف کتاب داشتیم. دکتر خیراندیش تألیف کتابی با عنوان «تاریخ‌شناسی» را برای این دوره مطرح کرد. پیشنهادش در شورای گروه تاریخ تصویب و مقرر شد هر یک از دوستان گوشه‌ای از بار را از زمین بردارد، تا کتاب «تاریخ‌شناسی» از طرح به عمل درآید. یکی از درس‌ها «سکه‌شناسی» بود. برای این درس چه باید می‌کردیم؟ چه کسی با علم سکه‌شناسی آشنایی داشت و می‌توانست درباره آن متنی ساده و جور بنویسد؟ در این میان **دکتر صفت گل**، محسن جعفری مذهب را معرفی کرد و این، سرآغاز آشنایی، دوستی و ارتباط ما با او شد. جعفری مذهب را دعوت کردیم. قرارهای لازم را